

Kolona se je zaustavila. Gledali smo se. Oficirji so se začudeno spogledovali. Eden od njih je stopil iz avta in me nadrl: »Kaj počenjaš, teslo? Z nami se pelje vrhovni poveljnik!«

Nisem se takoj zavedel, kaj to pomeni. Zato sem šel pogledat do tretjega avtomobila. V njem sem videl mladoletnega kralja Petra med dvema višjima oficirjema, ki sta ga stražila z nabitimi puškami. Oddahnil sem si in zaklical svojim tovarišem, ki so se skrivali po grmovju, kdo da se pelje v koloni. Potem sem se obrnil k oficirju, ki me je prej nahrulil in rekel: »Može da prode!«

Odpeljali so se.

Tako sem ustavil kralja Petra. S prazno puško. In za trenutek postal celo »heroj«.

Kmalu je začel naš bataljon razpadati. Prvi so se odpravili domov Hrvatje, potem še Hrvatje, Slovenci smo kajpada šli zadnji. Peš smo krenili proti Sarajevu. Na vrhu hriba smo se srečali s sovražno tankovsko kolono. Nemci so nam pobrali orožje in nas spustili naprej. V Sarajevu smo na postaji spraševali, kdaj pelje kak vlak proti Sloveniji. Seveda ni nihče ničesar vedel. Prespali smo v neki kasarni, naslednji dan pa so nas naložili na vlak. Ko smo se pripeljali do Save, je bil most porušen. S pontoni so nas prepeljali čez reko. Ko smo se izkrkali, sem prvič slišal usodno povelje: »Kriegsgefangene vorwärts!«

Tako sem postal vojni ujetnik. Odpeljali so nas v vojno ujetniško taborišče blizu Berlina. Stallag 3 A. Bili smo skupaj s Poljaki in Francozi v tako imenovanem »zahodnem« bloku, Ruse so zaprli v »sovjetskega«. Po nekaj mesecih so začeli Spodnještjerce pošiljati domov. Šel naj bi tudi jaz. Skrbelo me je, kaj bodo Nemci z mano. Zaradi moj protinemske in levičarske usmeritve, čeprav v partiji nisem bil. Gotovo bi me pa mobilizirali in poslali na vzhodno fronto. Odločil sem se in prosil komandanta lagerja, naj mi dovoli ostati v Nemčiji. Da pa ne bi rad delal na kmetih ali v vojni industriji, kjer so zaposlovali ujetnike, ampak bi želel, ker sem pač gledališčnik, delati v kakšnem gledališču kot odrski delavec. Ostal sem v taborišču in postal »kulisenšibar«.

V Berlinu sem delal v gledaliških delavnicah, zvečer pa pomagal kot odrski delavec v Parktheatru am Zoo. V Gledališču smo bili v pomožnih prostorih celo nastanjeni delavci iz vse okupirane Evrope. Zame je bilo predvsem pomembno to, da sem si lahko ogledal predstave v Staatstheatru, kjer sem občudoval znamenitega Gustava Gründgensa kot Mefista v Goethejevem Faustu. V gledaliških počitnicah sem odšel k ženi v Mursko soboto, ki je bila takrat pod Madžarsko. Bile so krute razmere in postalo je nevarno zame, zato sem odšel na Dunaj, kjer sem gledališkega zgodovinarja Josepha Gregorja prosil naj mi priskrbi delo v kakšnem teatru. Kakršnokoli. Seznanil sem ga s svojimi gledališkimi izkušnjami in mu pokazal nekaj fotografij. On pa me je poslal v Sudete v mestece Saatz za češkega igralca. Igral sem manjše vloge v Lessingovih Emiliji Galotti in

Minni von Barnhelm ter nekaj operetah. 1944 je Hitler ukinil gledališča. Igralci so morali prijeti za orožje. Šel sem v Maribor, kjer sem se skrival do konca vojne.

Pripis: Kako je bil Fran Žižek neusmiljeno kritičen tudi do samega sebe, dokazuje opomba, ki jo je z rdečim kulijem zapisal na koncu članka: Nepomembno, nezanimivo in slaboumno junačenje in hvalisanje!!!

Fran Žižek (roj. 20.12.1914 - umrl 27.05.2008)